

## Bilder och symboler - Gustav Vasa som ideologi

### Bilder och symboler, en introduktion

Under 1800-talet var tankar om en stark nordisk gemenskap betydelsefulla under flera perioder. Vikingen blev en kraftfull symbol för nordisk/germansk gemensam historia och identitet. Symbolen användes flitigt inte minst inom konst och litteratur.

Bilden av vikingatidens människor har använts länge för att skapa en svensk nationell identitet. Det var på 1870-talet som begreppet vikingatiden skapades. Danska och svenska arkeologer hade i början på århundradet, när vetenskaperna utvecklades, nöjt sig med att dela in förhistorien i sten-, brons och järnålder. Begreppet vikingatid skapades när arkeologen Oscar Montelius i en artikelserie 1872 med rubriken ”Lifvet i Sverige under vikingatiden” inledde så här:

*”Vikingatiden! – Hvilka romantiska tankar väckas icke vid minnet af denna bragdrika tid, då Nordens söner funno hemmet för trångt och stormade ut öfver hafvet för att söka ära och guld; då de grundade nya blomstrande välden i aflägsna länder och med sitt friska blod föryngrade folken i vestern och södern af Europa?”*

Denna dyrkan av våld och erövringar, denna övertro på vad nordisk kultur och nordiskt blod kunde bidra

med i andra länder, ter sig i dag våldsamt romantiserad och överdriven. Men bilden lever ändå kvar i många sammanhang, parallellt med att kunskapen genom den moderna arkeologin har utvecklats. På fotbollsläktare vajar vikingahjälmarna i fantasifulla variationer när det är dags för landskamp, i butiker ler fryntliga små vikingar av trä mot turisterna och i serier på TV och i tidningar härjar en rå, men inte särskilt begåvad sälle med sin omgivning.

Att mannen med horn på hjälmen knappast existerat under vikingatid är ett faktum som kommersiella och ideologiska intressen gärna bortser från. Det finns inga sådana hjälmfynd från vikingatid, de är en konstruktion från tyska, fantasifulla operakostymer i mitten av 1800-talet. Dessutom bör det kanske påpekas att förmodligen halva befolkningen var kvinnor redan då.

I dag är den bild de flesta av oss bär på tämligen långt borta från den kunskap den moderna arkeologin presenterar.

### Gustav Vasa som ideologi

Nordiska museet skapades som ett monument över en nordisk, försvinnande allmogekultur. Landsfadern

förskoleklass

årskurs 1–5

årskurs 6–9

gymnasiet

fakta

Gustav Vasa i kolossalformat är det första som möter besökarna.

Statyn, utformad av skulptören Carl Milles, blev inte färdig till invigningen av det nya museet 1907, men en version i målad gips där kungen är en åldrad, något böjd man, placerades i centralhallens mitt. Den slutliga versionen kom på plats 1925 och avspeglar Milles egna ideologiska utveckling. Den första kungen var något framåtlutad, böjd och tyngd av ansvar. I slutversionen är det en stram, betydligt yngre man som lutar sig bakåt, mer som övermänniska än landsfader. Under den första statyn fanns texten Gustaf Vasa, i slutversionen står det i stället Warer Svenske.

### Frågeställningar:

- Med vilka medel skapar Milles förändringen från tyngd landsfader till kraftfull, mer överlägsen yngre man?
- Vilka innebörder kan ha funnits i uppmaningen Warer Svenske?
- Ur ett europeiskt perspektiv: vilka ideologier växte sig starka i Tyskland under den här tiden?
- Statyer i dag, efter USA:s invasion av Irak störtades statyn av Saddam Hussein i Bagdad. Hur ofta har vi sett bilder från det tillfället? Kan fotografernas närvaro ha varit en slump?

### Material:

Bilder: De två bilderna, den äldre och yngre statyn av Gustav Vasa, kan du ladda ner som pdf-filer från samma webbsida som den här övningen.

Litteratur: I boken Historia, museer och nationalism av Stefan Bohman, Carlssons 1997, finns historien bakom statyn beskriven. Dessutom innehåller boken mängder med bilder som belyser temat historiebruk.

Milles människosyn och ideologiska utveckling har skildrats i artikeln Skuggor över Millesgården av Elzbieta Jasinska Brunnberg i tidskriften Moderna Tider, februari 2000. Artikeln kan du ladda ner som pdf-fil från samma webbsida som den här övningen.

## 2 Bilder och symboler - Gustav Vasa som ideologi

förskoleklass

årskurs 1–5

årskurs 6–9

gymnasiet

fakta